

Gdynia, 25 maja 2024 r.

OPINIA

o osiągnięciach naukowych p. dr Katarzyny SKAŁACKIEJ ubiegającej się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie *psychologia*

Pani **dr Katarzyna Skalacka** swoje życie zawodowe, jako nauczyciel akademicki, związała z Uniwersytetem Opolskim. Tam ukończyła studia psychologiczne uzyskując z wyróżnieniem w roku 2005 tytuł zawodowy magistra. W roku 2011 w Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu obroniła, również z wyróżnieniem, pracę doktorską nt. *Poziom wykonania zadań poznawczych w wybranych stanach afektywnych* pod kierunkiem prof. Romualda Derbisa. Dalsze rozwijanie zainteresowań naukowych stało się powodem zgromadzenia dorobku naukowego, który Kandydatka zdecydowała się przedstawić do oceny w staraniach awansowych ubiegając się o stopień doktora habilitowanego w dyscyplinie psychologia.

Po analizie przedstawionej dokumentacji wnioskowej, oceniając wartość naukową dorobku Kandydatki, w tym wskazanego osiągnięcia naukowego, jak również spełnienia wymagań formalnych w procedurze nadania stopnia naukowego doktora habilitowanego zgodnie z przepisami ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478 zm.) stwierdzam, co następuje:

Pani dr Katarzyna Skalacka wypełniła wszystkie zakreślone przepisami wymagania w procedurze ubiegania się o uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia, dokumentując swój wniosek dorobkiem

naukowych stanowiącym znaczący wkład w rozwój dyscypliny psychologia, wykazując się wysokimi umiejętnościami warsztatu naukowego, samodzielności w formułowaniu problemów badawczych, wpisując się w nowatorską i pogłębioną perspektywę rozwiązywania problemów psychologicznych dotyczących głównie osób w wieku senioralnym. Kandydatka umiejętnie powiązała kierunki swych poszukiwań badawczych z warstwą aplikacyjną, co pozwoliło na sformułowanie wskazań interwencyjnych w przeżywaniu starości.

W wyniku powyższych konkluzji, zgodnie z przepisami ustawowymi, formułuję jednoznacznie pozytywną ocenę dorobku wnosząc o nadanie p. dr Katarzynie Skalackiej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia.

Poniżej dołączam uzasadnienie ocen i ostatecznej konkluzji.

Kandydatka jako osiągnięcie naukowe będące podstawą ubiegania się o nadanie stopnia doktora habilitowanego wskazała cykl prac pt. *Charakterystyka aktywności podejmowanych przez osoby starsze i starzejące się wspierających ich wysokie poczucie jakości życia*. W cyklu tym znalazła się autorska monografia: *Aktywne starzenie się jako wyznacznik poczucia jakości życia w późnej dorosłości*. Opole (2023), Wydawnictwo Uniwersytetu Opolskiego. ISBN 978-83-8332-019-9, oraz artykuły: **Skalacka, K.** i Derbis, R. (2015). Activities of the elderly and their satisfaction with life. *Polish Journal of Applied Psychology*, 13(3), 87–102. DOI: 10.1515/pjap-2015-0039; **Skalacka K.** (2018). Wpływ zaangażowania w opiekę nad wnukami na poziom poczucia jakości życia dziadków. *Czasopismo Psychologiczne*, 24(3), 617-626. DOI: 10.14691/CPPJ.24.3.617 ; **Skalacka, K.** i Gerymski, R. (2019). Sexual activity and life satisfaction in older adults. *Psychogeriatrics*, 19(3), 195-201. DOI: 10.1111/psyg.12381; **Skalacka, K** i Błońska, K. (2022). Physical Leisure Activities and Life Satisfaction in Older Adults. *Activities, Adaptation & Aging*, 47(3), 379-396. DOI: 10.1080/01924788.2022.2148416; **Skalacka, K.**, i Pajestka, G. (2021). Digital or In-Person: The Relationship Between Mode of Interpersonal Communication During the COVID-19 Pandemic and Mental Health in Older Adults From 27 Countries. *Journal of Family Nursing*, 27(4) 275–284. DOI: 10.1177/10748407211031980; **Skalacka, K.**, i Pajestka, G. (w druku). COVID-19 and older workers' mental health: data from 27 countries. *Archives of Psychiatry and Psychotherapy*.

Kandydatka określając problem badawczy własnych poszukiwań postawiła pytanie, jakie aktywności podejmują osoby w wieku późniejszej dorosłości i które z nich przynoszą rzeczywiste

korzyści dla poczucia jakości ich życia. Odniosła się do założenia, że aktywne starzenie się ma charakter kumulacyjny, tzn. składa się z kombinacji różnych powiązanych ze sobą aktywności podejmowanych równolegle przez osoby starsze. I nie może być inaczej, szczególnie, że Kandydatka podjęła się próby powiązania elementów tej kompleksowości z poczuciem jakości życia, które, pomijając fakt, że jest oceną także kompleksową, uwzględniającą zarówno obiektywne wskaźniki, jak i subiektywne odczucia jednostki, uwzględnia w swej złożoności takie aspekty, jak np. warunki materialne, bezpieczeństwo, środowisko, relacje społeczne, edukację, czas wolny i rekreację, wreszcie także sytuację zawodową. Aktywności, których rodzajami interesuje się Kandydatka, są ściśle powiązane z wymienionymi aspektami poczucia jakości życia na starość. Można domniemywać, że złożoność rzeczywistości poczucia jakości życia ukierunkowała perspektywę postrzegania przez Kandydatkę w stronę ważności zbioru aktywności osób starszych, a nie jedynie pojedynczych aktywności. Kandydatka wymienia takie obserwowane rodzaje aktywności seniorów, jak wolontariat, kursy edukacyjne / szkolenia, uczęszczanie do klubu sportowego, zaangażowanie w organizacji politycznej, czytanie książek/czasopism, granie w gry słowne/liczbowe, granie w karty/szachy, korzystanie z komputera/Internetu, opieka nad wnukami, intensywne aktywności fizyczne (np. praca fizyczna), umiarkowane aktywności fizyczne (np. prace w ogrodzie), modlitwa, pomoc udzielana rodzinie lub obcym.

Przeprowadzona przez Kandydatkę weryfikacja danych, w oparciu o Analizę Klas Ukrytych, pozwoliła na wyróżnienie czterech grup aktywności wśród osób starszych: *osoby wszechstronnie aktywne* (o wysokim prawdopodobieństwie podejmowania wielu różnych aktywności), *osoby aktywne głównie fizycznie* (podejmujące przede wszystkim intensywne, jak również umiarkowane wymagające aktywności fizyczne), *osoby aktywne głównie poznawczo* (skupiające się na czytaniu, krzyżówkach, opiece nad wnukami czy modlitwie) oraz *osoby nieaktywne* (osoby o bardzo małej ilości i różnorodności podejmowanych aktywności – skupiające się głównie na modlitwie, oglądaniu telewizji i spacerach). Rozwinięcie listy rodzajów aktywności wskazało Kandydatce potrzebę zróżnicowania podziałów na grupę starszych *osób nieaktywnych* (rzadko podejmujących nawet bierne aktywności), *osoby aktywne samotniczo* (podejmujące aktywności związane w niewielkim stopniu z wchodzeniem w interakcje z innymi ludźmi), *osoby aktywne opiekuńczo* (podejmujące opiekę nad wnukami czy niepełnosprawnymi członkami rodziny, ale również majsterkowanie czy uprawianie ogrodu, w domyśle wykonywane na rzecz rodziny) oraz *osoby bardzo aktywne* (podejmujące różnorodne aktywności z dużą częstotliwością). I jak twierdzi Kandydatka, wyróżnione grupy/klassy aktywności osób starszych nie są od siebie całkowicie niezależne, ale też nie pokrywają się.

Ostateczne wnioski z badań Kandydatki wskazują na fakt znaczącego zróżnicowania form uczestnictwa w powszechnie znanych aktywnościach jak i zróżnicowania powiązań tych aktywności z poczuciem wysokiej jakości życia. Inaczej mówiąc, starości nie da się wytłumaczyć przy pomocy prostych algorytmów. Nie zawsze np. zakotwiczenie w dużej sieci społecznej jest gwarantem ochrony przed poczuciem osamotnienia, i odwrotnie, niewielka ilość kontaktów społecznych może zaspokajać wszystkie ważne potrzeby dając poczucie życiowego dobrostanu. Podobnie sprawa wygląda z aktywnościami w starości, ich liczbą a odczuwaną satysfakcją z życia.

Kandydatka zdaje sobie sprawę z tych zależności, uczciwie wielokrotnie przywołuje alternatywne interpretacje powiązań obu sfer: rodzajów i liczby aktywności a poczucia satysfakcji z własnego życia. Szczególną sferą odniesienia staje się poczucie (ocena) stanu zdrowia przez seniorów, To właśnie ta ocena wchodzi w mariaż z relacją ilości aktywności oraz poczuciem dobrostanu. Sprawa nie jest jednak tak prosta, jakby się mogło wydawać, bo zależności między wymienionymi sferami są wzajemne, o różnym nasileniu uwarunkowań a do tego nie do przewidzenia skutków.

Polemicznie odniósłbym się jednak do stwierdzenia Kandydatki, że „Model aktywnego starzenia się zaproponowany przeze mnie sugeruje, że postępujący wiek łączy się z poczuciem jakości życia niebezpośrednio, ale właśnie za pośrednictwem podejmowanych aktywności równoległych i oceny stanu własnego zdrowia”. Dodanie do treści wcześniejszych koncepcji aktywnego starzenia się kwestii aktywności równoległych i oceny stanu własnego zdrowia **doprecyzowuje** definicję aktywnego starzenia się w zakresie maksymalizacji zdrowia i samodzielności jednostki oraz promowania jej dobrego funkcjonowania fizycznego, poznawczego i społecznego. Kandydatka dopowiada niedopowiedziane, i nie jest to jedynie jej sugestia, jak pisze sama o sobie, a wynik szerszych badań (blisko dwa tysiące polskich seniorów) opartych na rzetelnym materiale, poprawnej metodologii (np. podwójna weryfikacja postawionych hipotez badawczych) i ostrożnie sformułowanych wnioskach. Uściślenie dotychczasowej definicji nie musi być osobnym modelem, choć nie umniejsza jego poznawczej wartości.

Niewątpliwą zaletą warsztatu badawczego Kandydatki jest umiarkowany entuzjazm i zachowany krytycyzm w interpretacji uzyskanych danych. Do tego krytycyzmu skłoniła Kandydatkę zapewne osobliwa materia okresu późnej dorosłości, w której nagromadzenie doświadczeń i kumulacja zasobów poddawana jest konfrontacji ze stratami a jednocześnie z witauktyczną siłą życia. Ta konfrontacja w pracach Kandydatki opisana została poprzez odniesienie do czterech wzorców starzenia się opartych o podejmowane równoległe aktywności o różnej wartości adaptacyjnej mierzonej poczuciem jakości życia. Kandydatka nie zapomina wszakże, że jest to konfrontacja nacechowana osobniczo, indywidualnie, stąd wskazywane kłopoty związane z próbami uogólnień rozwojowych podawane przez innych badaczy.

Na wskazane przez Kandydatkę główne osiągnięcie naukowe, poza omawianą monografią, złożyły się także artykuły autorskie i we współautorstwie. Jest to, jak pisze Kandydatka, cykl artykułów dotyczących różnych aktywności podejmowanych przez osoby starsze i starzejące się (takie jak aktywność fizyczna, utrzymywanie relacji z bliskimi, aktywność seksualna, opieka nad wnukami czy aktywność zawodowa i aktywność codzienna realizowana przez seniorów w trudnym okresie pandemii COVID-19) oraz ich związki z szeroko rozumianym dobrostanem psychicznym. Można powiedzieć, że stanowią one komplementarne uzupełnienie przedstawionych w monografii wątków treściowych, stąd decyzja Kandydatki do włączenia tych prac do całokształtu głównych dokonań naukowych. Jednocześnie prace te nie tylko mają charakter uzupełnień treściowych, ale jednocześnie dokumentują umiejętności warsztatowe Kandydatki w zakresie postrzegania problemu, metodologii, statystyki obliczeń. Itp.

W sumie, oceniając wkład naukowy w dyscyplinę psychologii dokonań wskazanych przez Kandydatkę w mojej ocenie stanowi on interesujące studium poznawcze wzbogacające wartościowo wiedzę o rozwoju psychicznym człowieka, wskazując jednocześnie drogi pomnażające jego dobrostan w starości. W kontekście dostępnej literatury przedmiotu przedstawiony przez Kandydatkę projekt badawczy ma cechy nowatorskie poznawczo i aplikacyjnie.

W uzasadnianiu przedstawionej na początku konkluzji w sprawie wypełnienia warunków niezbędnych do ubiegania się o awans naukowy odnieść się należy do innych form aktywności naukowej. W tym zakresie Kandydatka posiada również okazały dorobek. W latach 2017-2020 odbyła staż kliniczny w Katedrze i Klinice Rehabilitacji Psychiatrycznej Wydziału Nauk Medycznych Śląskiego Uniwersytetu Medycznego w Katowicach, pod opieką prof. dr hab. Marka Krzystanka. Efektem naukowym staży stało się siedem artykułów naukowych, w których Kandydatka, jako współautor, wzięła udział.

W latach 2010-2011 Kandydatka realizowała grant promotorski NCN (nr N N106 224138), którego kierownikiem był dr hab. Romuald Derbis. Celem badań prowadzonych w ramach grantu, którego efektem było napisanie rozprawy doktorskiej, było określenie, jak poziom wykonania różnych zadań poznawczych będzie się zmieniał w zależności od doświadczania chwilowego (indukowanego eksperymentalnie) i względnie trwałego, dyspozycyjnego (poczucie jakości życia) stanu afektywnego. W tym okresie powstały dodatkowo dwie publikacje, związane głównie z problematyką jakości życia człowieka. Też problematyce poświęcone zostały treści wystąpień na czterech konferencjach naukowych o charakterze krajowym oraz międzynarodowym.

Wcześniej, jeszcze jako magistrantka, podjęła współpracę z prof. R. Derbisem, zgłębiając prawidła warsztatu naukowego, co zaowocowało sześcioma artykułami w czasopismach psychologicznych oraz kolejnymi, czterema wystąpieniami na konferencjach naukowych, w tym jednej międzynarodowej.

Omawiając osiągnięcia naukowe Kandydatki należy wymienić udział w projektach badawczych, i tak w kolejności: 2010 wykonawca grantu promotorskiego (nr N N106 224138) realizowanego pod kierunkiem dr hab. Romualda Derbisa, 2017 wykonawca i członek konsorcjum badawczego w granicie HORIZONT 2020 pt. „Bezdomność jako niesprawiedliwość społeczna” (HOME_EU: Reversing Homelessness in Europe H2020-SC6-REVINEQUAL-2016/GA726997), 2022 Kierownik grantu NCN: „Różnice międzypłciowe w czynnikach kształtujących satysfakcję seksualną i poczucie atrakcyjności osób starszych (Nr DEC-2022/06/X/HS6/01086)”,

Nie sposób nie wspomnieć również o osiągnięciach dydaktycznych, organizacyjnych i popularyzatorskich. Zgodnie z wymogami, Kandydatka wystąpiła jako promotor pomocniczy w doktoracie mgr Jakuba Filipkowskiego pt. *Zmienne osobowościowe, motywacyjne i doświadczanie globalizacji jako korelaty satysfakcji z życia i pracy*. Promotorem pracy był dr hab. Romuald Derbis. Praca została obroniona na Uniwersytecie Wrocławskim (Uchwała Nr 9/2023 Rady Dyscyplin Naukowych Pedagogika oraz Psychologia Uniwersytetu Wrocławskiego).

Pod Jej kierunkiem powstało w Instytucie Psychologii UO blisko 50 prac magisterskich.

Poza zajęciami dydaktycznymi objętymi programem kształcenia na kierunku psychologia Kandydatka podejmowała się ważnych dla środowiska Instytutowego i Uczelni odpowiedzialnych funkcji organizacyjnych, jak np. członek Komisji Oceny Jakości Badań Naukowych w Instytucie Psychologii (2021-do teraz), członek Wydziałowej Komisji Ds. Doskonalenia Jakości Kształcenia (2019-2020), członek Rady Instytutu Psychologii (2019 – 2020), koordynator kierunku psychologia (2019-2020), zastępca Dyrektora ds. dydaktyki (2018-2019), Instytutowy koordynator ds. ECTS (2012- 2018), członek rady programowej IP UO (2012- 2018), koordynator ds. kursów ogólnouczelnianych IP UO (2013- 2018).

Kandydatka w swoim dorobku poszczycić się może również działalnością popularyzatorską w zakresie psychologii oraz działalnością społeczną na rzecz środowiska. Za swoją działalność naukową i dydaktyczną była parokrotnie nagradzana przez Rektora Uniwersytetu Opolskiego.

Na zakończenie mojego uzasadnienia poparcia wniosku o nadanie p. dr Katarzynie Skałackiej stopnia naukowego doktora habilitowanego w dziedzinie nauk społecznych, w dyscyplinie psychologia dodam, że takie wskaźniki wpływu jak Web of Science i Scopus dodatkowo potwierdzają międzynarodowy zasięg Jej wyników badań i wartość badawczą stanowiącą ważny wkład w rozwój dyscypliny psychologia.

Henryk Olszewski